

azt is sugallja neki, hogy a jövőben, eltűnése után, még kevésbé értik meg. Valamely szavak melegítik a szívet, mások pedig örök jégpáncélba zárják, ez a teljes igazság, nemde? A havon mutatkozó vadnyomok a veremhez vezetnek, ahol a szétszórt toll keveredik a vércseppekkel. Az orrcimpák tágulnak a szűrős szagtól, az ajkak megvonaglanak, a szemek összeszűkülnek. Az egész arc olyan, mint egy szakadozott pókháló. A beszéd mindig dadogás. A csontot először figyelmesen megtörlik levelekkel és fűvel, majd hamuba forgatják, és felakasztják a legmagasabb ágra. A sétatér üres, s így Strossmayer lazíthat, kinyújtja lábát, hátraveti kezét, nyújtózkodik. Ljiljana viszont megőrzi nyugalmát: a gyermek selyemhajának olyan az íze, amit nem lehet leírni. Gyengéden huzigálja ajkával a tincseket. Hajnalban Strossmayer végre álomba merül. Nincsenek angyalok, s nincs mennyei harangszó sem: egyedül van a réten; körülötte ismeretlen virágok és kövér bogarak; a felhők átlátszó fonalakon függnek; mezítláb van és éhes; a mezei pacsirta fejfelé zuhan; a szívóra ver a zsebében. Lehet, hogy még egyszer előlről kell kezdeni? Strossmayer hanyatt, ébren fekszik az ágyban, és próbál nem lélegezni. Fáradt, és ez az érzés soha többé nem hagyja el. Nem fontos a kopogás, az ajtónak egyszer muszáj kitárulnia, nemde? Ljiljana viszont ezt nem tudja.

ALMÁSY Csilla fordítása

NYARALÁS DÉLEN

IVO ANDRIĆ

Amikor az osztrák Alfred Norges és felesége, Anna megérkezett a kis tenger melléki városkába, nehéz, párás levegő és sok apró kellemetlenség várta őket. Minden olyan taszító és durva volt. A poggyászshordó embertől kezdve, aki mikor megkapta a pénzét, még annyit sem mondott, hogy köszönöm, egészen a beteges házinéniig, aki minden kérdésre leengedett karral és vállrándítással felelt. A szobában nehéz volt a levegő, és fojtó sötét uralkodott, mert a zöld ablakredőket becsukogatták. A legrosszabb az volt, hogy nem volt víz. Kiszáradt a vízvezeték. Víz helyett a kis mosdó feletti csap csupán sikolyra emlékeztető hangokat engedett ki magából. A házinéni hűvösen bizonygatta nekik, hogy a víz hajnaltájt jön meg, és egy-két óráig folyik; olyankor kell összegyűjteni. A levegőben és a szoba tárgyain érezni lehetett az áporodott szagot.

A professzor figyelte a feleségét, amint kipakolta a holmijukat a bőröndből, de magában azt kívánta, bárcsak elmenekülhetne valamerre messze, bárhova,

mert úgy tűnt neki, hogy itt nemcsak víz és frissesség hiányzik, de nincs se rend, se élet. Ám régi szokása szerint nem szólt egy szót sem.

Egy óra elteltével az első benyomás kezdett megváltozni. A délutáni nap utolsó sugarait élvezték, úsztak egyet a tengerben és felfrissültek, sétáltak a megvilágított téren, majd vacsora után még sokáig üldögéltek lakásuk teraszán, mely virágokkal volt körülültetve és sűrűn körülfuttatva szőlőlevelekkel.

Másnap korán keltek, a teraszon reggeliztek, s közben a hullámzó tengert figyelték. Hűvös, mégis kellemes nyári reggel volt. Ezen a reggelen már korán megmutatkozott a környék csillogó gazdagsága, és megbékéltek vele. Megkezdődött a váratlan és hirtelen átalakulás. Nyoma sem maradt az előző rosszkedvnek, már nem gondoltak a szökésre, sőt azt kívánták, hogy ez a gyönyörűség minél tovább tartson. Még az este találkoztak a bécsi ismerőseikkel, akik itt nyaralnak minden évben, és ők ajánlották nekik ezt a helyet. Már semmi nem volt fontos és nehéz, sem a párás szoba, sem a vízvezeték, melyen éjszaka csupán pár óra hosszat folyik a langyos víz, sem a kiszolgálás az étteremben. Sőt, most bontakozott ki a szépsége a tengerparti nyaralásnak.

A házinéni készségesnek tűnt, megtett minden szívességet; a városka lakói kellemes és előzékeny emberek; a virágos teraszon való ülés pedig állandó lelkesedés és ihlet forrásává vált.

Reggelenként hat órakor keltek. Egy-két óra hosszat fürödtek a tengerben, majd a felesége elment a városba gyümölcsért vagy egy csokor virágért. A professzor pedig az idő alatt üldögélt a teraszon; előtte egy asztal tele papírral. (Ezek voltak az utolsó ív papírok, melyek II. Fülöp életrajzát tartalmazták.)

Az úszástól, a napozástól és a tengeri víztől fölfrissülve úgy érezte magát, mint egy könnyű, de ünnepélyes virág, amely fehér és illatos ruhába öltözött, és hogy maga is virágzik és növekszik, mindazzal együtt, ami körülveszi. Mindent érthet magában és maga körül. A munka egyike a százféle kellemességeknek. Lehetetlen, hogy összpontosítson, hiszen minden hívja és csábítja: a sűrű falombok a terasz alatt, melyeknek csak a csillogó tetejüket látja, a felhős ég, a tenger a sok-sok madárral, hajóval és állandó változásaival. Mindenből összhang és elégedettség sugárzik, de tudja, hogy másnap még szebb lesz.

Így várta vissza a feleségét, és szerette ezeket a várakozásokat. Várja: örül megjelenésének, mint szép meglepetésnek; de tudja, hogy biztosan eljön. Boldog, mint soha máskor. És még mielőtt megjelenne, hallja, ahogyan halkán hívja a lépcsőházból.

Jön a reggeli erős teával, friss gyümölccsel, tejjel és péksüteménnyel. (A verebek le-leszállnak egy-egy morzsát elkapva.) A reggeli után az asszony szó nélkül eltűnt, és magára hagyta férjét, hogy teljesen átadhassa magát a munkának. De napról napra a munka mind nehezebben megy. Minden felizgatja; kíváncsiságot ébreszt benne. Egy egyszerű cigarettá szervenélyesen kábító és fászesítő. Egyáltalán, az étel, a levegő és az illatok úgy áramlanak belé, mint ártatlan szenvedélye a pillanatnak, de ha már egyszer megszerezte őket, akkor

minden, a legapróbb részecskék is hatalmas parázssal és százszoros erővel bontakoznak ki, s ez nem hagyja nyugton. Mind sűrűbben szakítja félbe munkáját, álmodozik, a tengert és a végtelen égboltot csodálja.

Az álmodozás mind több és több idejét veszi el; olyan, mint valami gyengéd, mégis részegítő erőszak, amely megmenti mindentől, ami benne és körülötte lakozik, de teljes egészében maga alá gyűri, majd csodás játékká alakul, megváltoztatja a világ viszonyait, amely körülveszi erejét és testének arányait. Mi van közel, mi messze? Mi levegőszerű, mi cseppfolyós és mi szilárd? Ki ő, és mik ezek a gyönyörűségek és boldogságok, amelyek mind jobban kitöltik belülről és körülzárják kívülről? Azokban a pillanatokban, mikor a játék a tetőpontját eléri, ezt nehéz felismerni. Mindent körülölel a cigaretta füstje, és a füsttel együtt minden mozog. A dohány erőssé és veszélyessé válik.

Becsukja a szemét. A bodorodó füstfelhőben ott áll egy alacsony, ősz ember. Ismeri. Ő az itteni piaci árus, kinél a felesége minden reggel gyümölcsöt vásárol, s minden este útközben megvesztegeti különös mosolyával, ami az apókanak szemmel láthatóan nem kellemetlen. Csak most valamivel ünneplésebb, hasonlít II. Fülöp arcképre, pislog, és könnyed mozdulattal int a jobb kezével, és hívja, hogy jöjjön be. Tétovázva bemegy. Gondolatban arra a vidékre megy, melyet eddig láthatott a jövőben, egyesül vele és minden részével.

A tenger lélegzik. A mozdulat áttevéődik a kopár sziklás partokra és az erdő borította hegyekre, a felhőkre és a kék égboltra. Minden mozog és elszállni készül. Bármennyire hihetetlennek és lehetetlennek tűnik, megindul a terasz is. Ha nem mozdul meg, majd a professzor indul, és elhagyja, mert ő ahhoz tartozik, ami mozog. Furcsa, sőt veszélyes, és egy kicsit rémisztő, de másképpen nem lehet. És gyönyörű. Az az apóka most valamiféle vezető, lehet, hogy ura a mozgékony világának. Ravaszul pislog, és a felhők közt járva mutatja a kedvező és veszélytelen helyeket, amelyekre rá lehet lépni és elrugaszkodni a további repüléshez.

– Erre, kérem! Erre!

Semmi többé nincs az ember ellen. Nem érvényes a gravitáció hatása, sem a régi mértékek és értékek a távolságra és a tárgyak keménységére. Minden megváltozott és elmozdult.

Ha felmászna a hegyre, amely a város fölé emelkedik, úgy gondolja, beléphetne a végtelen égboltba. Minden lehetséges.

Itt valahol felriad csodás álmából, mert megérkezik a felesége a sétából. A kőlépcsőkön fölfelé jövet a nő gyengéd hangon megszólítja, várva a biztos feleletre.

– Fred? Fred!

– Igen, igen – felelné ő halkán mindaddig, amíg kikukkantana a felesége, majd megjelenne teljes egészében a kezében tartva a gyümölcsöt vagy a virágot.

Ekkor egyszerre lecsillapodik minden felkavart elem az ember körül, visszatérne valós viszonyába, arányába és távolságába, és megint azok lennének,

amik a nap többi órájában minden embernek, és neki is. A veszélyes és izgató boldogságát a lebegő helyiségeknek, az álmodott nyárnak, rajtuk keresztül változott az üdvösséggé egyszerű, valós nyaralásnak az ismert tárgyak körében és az örökké ismert arcok társaságában.

És mindez megismétlődött minden reggel, azzal az egyhangú, meghitt bizonyossággal, amely fontos jele a boldogságnak. Minden ismétlődött, de erősödött is. Az álom lassanként duzzadt és növekedett, mint a gyümölcsfák termése nyáron, és mind jobban közeledett ahhoz, aminek egy nap be kell következnie – a teljes beéréshez.

Ez a nap is eljött, mint egyike a nyaralási napoknak. Azon a reggelen minden ünnepélyes és sokkal izgatóbb volt, mint általában. Erős délkeleti szél fújt. A tenger hömpölygött. A hosszú és hullámok hatalmas játszadoztak, és hangos morajlással továbbvitték a parti köveket, a part fehér habban úszott. A hullámok egymást rejtegették. A hullámok habos fodrai ezüstös lépcsőket alkottak a part és a messzeség között.

A kevés fürdőző élvezte a hullámok kavarta kavicsok csörgését. Ugrándoztak, de nem mertek a tengerbe menni. Az asszonyok játszadoztak a hullámokkal, elébük szaladtak, majd szöktek előlük; a fehér, magas, habos hullámok alól ismeretlen, félelemmel keveredő boldogságot hallottak, melynek senki nem is kereste a magyarázatát. A levegő is éppoly sós volt, mint a tenger, és halványan hallatszott egy messzi vihar hangja.

Ezen a reggelen a professzor a feleségével elment a strandra. Izgatott volt. Minden arra készítette, hogy azt tegye, amit az a kevéske külföldi fürdőző nem mert: hogy ráfeküdjön a habos hullámokra, és engedje, hogy emeljék, vigyék és egymásnak dobálják. De a felesége megakadályozta. Határozott volt és csökönyös, mint soha eddig. Fogta férje kezét, ordított, hogy hallja a hullámok morajától, könyörgött, hogy ne menjen tovább, és bizonygatta, hogy az előbb mesélték az itteniek, hogy ezek a látszólag jámbor hullámok valójában veszélyesek is lehetnek, és hogy tavaly ilyen időben, ugyanezen a strandon egy ember megfulladt. Nem volt elővigyázatos és tapasztalt úszó, s egyszerűen eltűnt a nagy hullámok között a fürdőzők szeme láttára, nem tudtak neki segíteni. Eppen ezért ilyenkor senki sem úszkál a tengerben.

Végül is a férfi engedett. A hullámokkal való elővigyázatos játék után visszatértek a házba, kábultan a széltől, fáradtan és elégedetten a futástól és nevetéstől. Miután megszáradtak és átöltöztek, az asszony, mint általában, elment a térre vásárolni, a professzor pedig ott maradt a teraszon az asztalnál, melyen mint finom hullámok, ide-oda lebegtek a kiterített papírok.

Lassan és nehezen mélyedt munkájába. Valami állandóan repkedett és játszadozott rajta, vagy egy hajtincs, vagy a kéz, vagy a szemhéj. Még tartott a megvalósulatlan kívánság, hogy ússzon egyet a nagy, világoszöld hullámokban, melyeknek a moraját még mindig hallotta. Kisfiúsan, szófogatatlanul arra gondolt, mi lenne, ha gyorsan leereszkedne a strandig, belevetné magát a tiltott tengerbe, és engedné, hogy a hullámok ringassák és vigyék. S azután

még a felesége érkezése előtt visszatérne a helyére a teraszon. Vagy még jobb lenne, ha elindulna a kis út mentén, mely a ház felett vezet egészen a magas hegyekig, s ott megkeresné a csúcst, és azokat a panorámákat, amelyek közelednek feléje?

Ettől a gondolattól minden percben felemelte fejét a munkából.

Tekintete egyszerre rátévedt a terasz kőkorlátjára, melyre abban a pillanatban egy nagy, széltől megtépázott veréb szállt. A tartásáról és külsőjéről ítélve valami kalandor csavargó veréb lehetett. Kecsesen intett a fejével, majd egyszer csak – mintha belátta volna, hogy téves helyre szállt le! – méltóságteljesen és megvetően elszállt a magasba. Úgy látszik, elrepült egyenesen a felhőbe, és eltűnt. Az ember követte tekintetével a repülését, amíg csak bírta. Az ég derűs volt, itt-ott egy-két fehér szélű felhővel, melyek váltogatták színüket, mintha valami ünnepségre készülének. A messzi szigetek, melyek a láthatár alján kiegyenlítődték és összeolvadtak a még távolabbi part szárazföldjével, szintén változtatták alakjuk élességét és szikláik szürkességét, a sötét erdők vékony koszorúja lassanként rózsaszínűvé változott, puha és libegő lett. A tenger, mely a messzeségben halknak és simának tűnt, mind jobban alkalmazkodott színeivel és alakjával az ünnepélyesnek látszó felhőkhöz, éghez és partokhoz, s még ott is, ahol a nyílt tenger keveredett a láthatárral, és eltűnt határtalanul a végtelenben, s hozzáférhetőnek és nem kevésbé szorosnak a szárazföld határától. Így a légnemű felhők, a cseppfolyós tenger és a szilárd szárazföld változtatva tulajdonságaik alapjait, egymás felé mentek, hogy találkozzanak és átöleljék egymást.

Minden végtelenül széles, mély, és egyben minden kéznél van, közeli és minden emeli az embert, könnyűvé teszi, mozgékonyvá, és mindenben alkalmassá az általános hullámzó ünnepségben. Minden hívja és készíti az emelkedésre és a repülésre, s az ellenállás jelentéktelen, szinte semmilyen. Persze, a kőkorlátig a teraszon könnyen eljuthat, mint a játékban, sőt, még rá is támaszkodhat, felmászhathat rá, és leugorhat róla a meredek útra, mely a hegy-csúcs felé vezet, egyet csavarogni, mint a kalandor veréb.

A sűrű, zöld fák lombja már alatta van, s magán hordja ugyanazt a csillogást, mely összekötött és kiegyenlített mindent a földön, a tengeren és az égen. Az a fény, az csodás, meredek, és a lebegő híd, melyen az ember gravitáció és határok nélkül halad át. Igazi csoda, s mégis oly könnyű és egyszerű, a szerencse várása, mely már itt van. Minden egy és egyforma, mindenre rátámaszkodhatsz, mindenbe megkapaszkodhatsz, és minden ugródeszka a további könnyű és természetes repüléshez. Minden lenti felad a fölsőnek, a keményebb a lágyabbnak, és a sötétebb a világosabbnak. Soha nincs vége, a kezdete pedig visszaterhetetlenül elfelejtődött.

Nem létezik többé a bácsika II. Fülöp arcával, hogy megmutassa, hova lépjen, mert most valami fénysugarak, mint mozgólépcsők, maguk viszik az embert, mind messzebbre, mind könnyedebben, egy hatalmas vörös küszöb elé, oda a magasba; mögötte már látszanak az új sugarak és a fényes lépcsők sora, melyek

az emberi járást mind gyorsabb, hangtalan röpkésé változtatják. Az ember messzire mehet, és magasra emelkedhet; teljes egészében azzá válik, és abban van az egész léte. Megy, de szárnyas járással.

*

A városból jövet az asszony, szokása szerint, már az első lépcsőről szólította nyugodt, éneklő hanggal, amely várja, hogy feleljenek a megszokott, szórakozott „igen, igen”-nel, mint ahogyan a pillantás természetesen felel a pillantásnak.

– Fred?

Csönd.

– Fred!? – ismételte újra, mikor már a teraszra ért, és látta az üres széket és az asztalt, melyen a papírok játszadoztak a széllal.

– Fred . . . – mondta halkabban, de kitartóan, amikor a félhomályos, már rendbe rakott szobába lépett, amelyből ismét csönd felelt.

– Fred! – kiáltotta eltompult hanggal, és megijedt saját hangjától is, és a didergéstől, melyet gerince tájékán érzett.

Megjelent a házinéni, és megmagyarázta neki valahogyan, hogy a professzor még negyed órával ezelőtt a teraszon ült. Látta az ablakon keresztül, amíg a szobájukat takarította, és észrevette, hogy újra és újra felkelt és visszaült az asztalhoz.

– Fred, Fred, Fred!

Az asszony leszaladt a lépcsőn, és elindult az út mentén, ismételve halkán a nevet, de nem felelt rá senki. Körüljárta a kis városi teret és azt a néhány meredek, köves utcát, körülnézett a strandon, majd visszatért a házba. („Fred? Fred!”) A férfi eltűnt. A napon, mely most már beragyogta a fél teraszt, szétszóródtak és mintha játszadoztak volna a professzor lapjai. A házinéni, mint mindig, csak csóválta a fejét.

Az asszony elindult a kertés ház felé, melyben bécsi barátai laktak. Ők még csak most reggeliztek. Elégedetten törölgetve a szájukat, nyugtatták, hogy a férje biztosan valamerre elsétált, és majd visszatér, ha előbb nem, hát majd ebéddőben. Elviselhetetlen volt elégedettségük és gondtalanságuk.

Körüljárta a parkokat és az erdős részeket a város felett. Valahányszor visszatért a házba, és felment a lépcsőn, törekedve arra, hogy fölébressze a reményt („Fred? Fred!”), mint ahogyan az ember harmadszor vagy ötödször próbál tüzet csiholni.

A forró teraszon reménytelen és kibíratatlan csönd volt. A tenger felől hallatszott a hullámok moraja és a kövek hahotája, melyet azok parthosszat visszhangoztak.

Mikor eljött az ebéddő, sőt el is múlt, s a nap már lassan leáldozóban volt, s a férfinak nyoma vészett, az asszony kivörösödve és ködös tekintettel

újra felkereste a bécsi házaspárt, és velük együtt elment jelenteni a rendőrségnek az esetet.

A hűvös irodából a fiatal alkalmazott éppen ki akart menni. Azonnal visszajött, papírt húzott a gépbe, és legépelte a jelentést Norges professzor eltűnéséről, de maga is csillapította az asszonyt, hogy a férje valószínűleg egy kicsit tovább elmaradt, és biztosan visszatér. Mégis megparancsolta a rendőrnek, hogy rögtön induljon a professzor keresésére.

A városka egyetlen rendőre jószívű fiatalember volt, akinek valóban nem sok dolga akadt, általában semmi nem történik sem az itteniek, sem a turisták körében. Most komolyan ült szolgálati motorjára, és elsuhant a tenger melletti úton, mérsékelt sebességgel és sok önbizalommal.

De a professzort sem aznap, sem másnap nem találták meg. A rendőrség a part teljes hosszában nyomozott. Az újságban is szó volt az eltűnt turistáról.

Ez idő alatt az asszony az egész napot a strand egyik félreeső részében töltötte, ahol néhány nappal azelőtt fürödtek. Guggolt, a kezét az ölében tartotta, mint az itteni halászok feleségei, mikor várják a halászásból a visszatérőket. Halvány ruhája egybeolvadt a fehér kövekkel. Alig bírták rábeszélteni esténként, hogy hagyja el azt a helyet, és menjen aludni.

Három nap múlva megérkezett az anyja és a professzor öccse, és visszavitték Bécsbe.

*

Múlnak a napok. Már augusztus vége van, az év legszebb hónapja ezen a parton. Az eddigi nyomozások az eltűnt professzor után hiábavalóak voltak. A tenger nem vetette ki a partra, a szárazföldön pedig nem találták. De a hatóság kutat, és továbbra is keresi. A tengerparti kisváros felett egyenletesen lebeg a rendkívüli eltűnés légköre. Útközben, sokszor lehet hallani, amint két háziasszony a térről hazafelé jövet beszélget.

– És így, soha, soha semmi!

Azonnal ki lehet találni, hogy a szerencsétlen professzor eltűnéséről van szó. De a többi lakos is az egymás közti vagy a vendégekkel folytatott beszélgetésben, elgondolkozva szól az ember sorsáról. A rövid, hirtelen megállások a beszélgetésben és a gondterhelt tekintetek, amelyek az öböl felé tévednek, szó nélkül is arról árulkodnak, hogy mindannyian ilyen vagy olyan magyarázatot várnak a misztikus eltűnésre, s várják türelmetlenül, mint valami fontos dolgot, amelytől a megnyugvásuk függ.

KISS Izabella fordítása